

Marcin Piękowski

Agent rozliczeniowy i opłata interchange w transakcjach kartą płatniczą

Ekonomiczne Problemy Usług nr 68, 320-327

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARCIN PIĞŁOWSKI

Akademia Morska w Gdyni

AGENT ROZLICZENIOWY I OPŁATA INTERCHANGE W TRANSAKCJACH KARTĄ PŁATNICZĄ

Wprowadzenie

Proces rozliczania transakcji dokonywanych kartą płatniczą jest złożony i bierze w nim udział wiele podmiotów. Agent rozliczeniowy odgrywa w nim znaczącą rolę, pośrednicząc zarówno w przepływie informacji dotyczących autoryzacji, jak i potem przelewów z konta konsumenta na konto przedsiębiorcy. Pobiera on przy tym opłatę *interchange*, z której część zostaje u niego, a część przekazywana jest organizacji płatniczej oraz bankowi konsumenta.

1. Definicja i obowiązki agenta rozliczeniowego

Agent rozliczeniowy (*acquirer*) to bank lub inna instytucja prawna zawierająca z akceptantem (przedsiębiorcą) umowę o przyjmowaniu zapłaty przy użyciu elektronicznych instrumentów płatniczych¹. A elektroniczny instrument płatniczy to każdy instrument płatniczy, także z dostępem do pieniędzy na odległość, który umożliwia konsumentowi dokonywanie operacji przy użyciu informatycznych nośników danych lub elektroniczną jego identyfikację niezbędną przy operacji, w szczególności karta płatnicza lub instrument pieniądza elektronicznego² – czyli urządzenie, na którym przechowywany jest pieniądz elektroniczny, przede wszyst-

¹ Ustawa z 12.09.2002 o elektronicznych instrumentach płatniczych, DzU 2002, nr 169, poz. 1385, z późn. zm., art. 2 pkt 1) i 2).

² *Ibidem*, art. 2 pkt 4).

kim karta zasilana do określonej wartości³ (tzn. karta przedpłacona, inaczej karta *pre-paid*).

Agent rozliczeniowy nazywany może być centrum rozliczeniowym, centrum autoryzacyjnym lub centrum autoryzacyjno-rozliczeniowym⁴.

Umowa między agentem rozliczeniowym i akceptantem powinna określać:

- rodzaje elektronicznych instrumentów płatniczych, przy użyciu których można dokonywać operacji u akceptanta;
- odpowiednie procedury, w tym procedury bezpieczeństwa, oraz obowiązki akceptanta związane z dokonywaniem operacji;
- termin i sposób zapłaty akceptantowi przez agenta rozliczeniowego;
- przyczyny odmowy przez akceptanta przyjęcia zapłaty przy użyciu elektronicznego instrumentu płatniczego⁵.

Akceptant w ramach umowy zawartej z agentem rozliczeniowym płaci miesięczny abonament, który związany może być także z dzierżawą terminala e-POS⁶, oraz opłatę prowizyjną⁷.

Agent rozliczeniowy jest zobowiązany kwartalnie przekazywać do Narodowego Banku Polskiego informacje o:

- liczbie akceptantów;
- liczbie urzędzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze;
- liczbie i wartości przeprowadzanych transakcji;
- zarejestrowanych próbach przeprowadzenia i przeprowadzonych transakcjach zmierzających do naruszenia lub obejścia przepisów prawa albo reguł uczciwego obrotu⁸.

Listę agentów rozliczeniowych prowadzi Narodowy Bank Polski. Obecnie obejmuje ona 18 podmiotów, m.in.: Bank Handlowy w Warszawie SA, Bank Polska Kasa Opieki SA, Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService SA, eCard SA, Elavon Financial Services Limited oddział w Polsce, First Data Polska

³ *Ibidem*, art. 2 pkt 5).

⁴ Żwiruk K.: *Jak przebiega proces autoryzacji karty płatniczej?*, <http://kartyonline.pl/artty.php?id=26>, (2.01.2011); *Rynek kart płatniczych w Polsce*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2003, s. 12.

⁵ Ustawa o elektronicznych instrumentach płatniczych..., *op. cit.*, art. 8 ust. 1.

⁶ Terminal e-POS (Point Of Sale, punkt sprzedaży); Świecka B.: *Bankowość elektroniczna*, CeDeWu, Warszawa 2009, s. 119.

⁷ Żwiruk K.: *Interchange fee – ile kosztuje płatność kartą*, <http://kartyonline.pl/artty.php?id=88> (25.01.2011).

⁸ Ustawa o elektronicznych instrumentach płatniczych..., *op. cit.*, art. 13, ust. 1; Rozporządzenie z 24.09.2003 w sprawie określenia sposobu, zakresu i terminów przekazywania przez agentów rozliczeniowych informacji o prowadzonej przez nich działalności, DzU 2003, nr 175, poz. 1699, par. 1. Urządzenia akceptujące elektroniczne instrumenty płatnicze to terminale POS. Transakcje naruszające lub obchodzące przepisy prawa albo reguły uczciwego obrotu to tzw. transakcje oszukańcze.

SA, Lukas Bank SA, MPAY SA, PayTel SA, PayU SA⁹. Nazwa agenta rozliczeniowego widnieje na potwierdzeniu płatności kartą (choć niekiedy zamiast niej znajduje się tam nazwa przedsiębiorcy).

2. Pośredniczenie agenta rozliczeniowego w płatności kartą

Agent rozliczeniowy pośredniczy w przekazywaniu zapytania autoryzacyjnego i informacji o autoryzacji transakcji przeprowadzanej kartą płatniczą przez konsumenta. Następnie dokonuje przelewu pieniędzy z konta konsumenta na konto przedsiębiorcy (akceptanta), pobierając przy tym opłatę prowizyjną *interchange*, z której część pozostawia, a część przekazuje organizacji płatniczej i bankowi konsumenta – rysunek 1.

Płatność kartą następuje u przedsiębiorcy (akceptanta), gdzie sprzedawca przeciąga lub umieszcza kartę w terminalu POS (odczyt danych z paska magnetycznego lub czipa) albo kiedy konsument posiadający kartę zbliżeniową zbliża ją do czytnika podłączonego do terminala (odczyt danych następuje drogą radiową). Następnie sprzedawca wpisuje kwotę zakupu. Transakcja jest potwierdzana PIN-em przed autoryzacją (w przypadku kart zbliżeniowych przy transakcjach do kwoty 50 zł nie jest on wymagany) lub podpisem po autoryzacji.

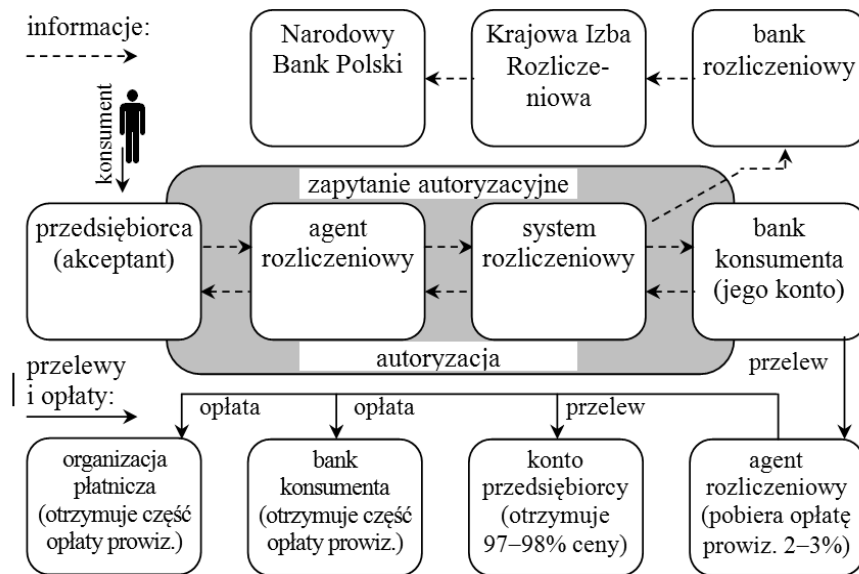
Terminal sprawdza, czy karta nie jest na tzw. stop-liście (liście kart zastrzeżonych – zagubionych lub skradzionych), a następnie łączy się z agentem rozliczeniowym, który z kolei przekazuje zapytanie autoryzacyjne do jednego z systemów rozliczeniowych¹⁰. Nie zawsze wszystkie transakcje podlegają autoryzacji – autoryzacja może być pominięta np. w przypadku zakupów niektórymi kartami kredytowymi¹¹ lub zakupów na niewielkie kwoty (zależy to jednak od decyzji banku jako wydawcy karty)¹².

⁹ Lista podmiotów prowadzących działalność agenta rozliczeniowego, działających zgodnie z ustawą o elektronicznych instrumentach płatniczych, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009. First Data Polska jest właścicielem marki Polcard; *First Data International finalizuje przejęcie firmy POLCARD SA*, <http://www.polcard.com.pl/71383.xml> (2.02.2011). eService wchodzi w skład Grupy PKO BP SA; *eService SA Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych*, <http://www.eservice.com.pl/> (2.02.2011).

¹⁰ K. Żwiruk: *Interchange fee...*, *op. cit.*; Żwiruk K.: *Jak przebiega...*, *op. cit.*

¹¹ J. Surażyńska, E. Okoniewska: *Co zrobić, kiedy skradzione zostaną karty płatnicze?* „Polska Dziennik Bałtycki”, 7.05.2010, s. 35.

¹² K. Żwiruk: *Jak przebiega...*, *op. cit.*



Rys. 1. Przepływ informacji, przelewów i opłat prowizyjnych przy płatności kartą

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Rynek kart płatniczych w Polsce...*, op. cit., s. 12, 13; K. Żwiruk: *Jak przebiega...*, op. cit.; K. Żwiruk: *Interchange fee...*, op. cit.

W Polsce funkcjonują trzy systemy rozliczeniowe – Krajowy System Rozliczeń (KSR), GCMS MasterCard oraz VNNSS Visy (tabela 1). O tym, do jakiego systemu rozliczeniowego będzie kierowana dana transakcja kartą, zależy od banku (jako jej wydawcy)¹³. KSR przyjmuje transakcje każdą kartą wydaną przez polski bank, natomiast systemy rozliczeniowe MasterCard oraz Visy tylko karty własnych organizacji¹⁴. MasterCard i Visa są organizacjami płatniczymi (inaczej towarzystwami płatniczymi)¹⁵. Karty tych dwóch organizacji są wydawane w Polsce¹⁶.

¹³ *System płatniczy w Polsce...*, op. cit., s. 27.

¹⁴ *Rynek kart płatniczych w Polsce...* op. cit., s. 10.

¹⁵ K. Łabenda: *Zakupy po polsku. Ochrona praw i formy płatności*, CeDeWu, Warszawa 2010, s. 171; Świecka B.: *Bankowość elektroniczna...*, op. cit., s. 53–54.

¹⁶ Tylko niektórzy agenci rozliczeniowi (np. First Data Polska i eService) pośredniczą w transakcjach dokonywanych kartami innych niż MasterCard czy Visa organizacji płatniczych, tzn. American Express, Diners Club lub Japan Credit Bureau (JCB).

Tabela 1

Systemy rozliczeniowe dla transakcji kartami płatniczymi w Polsce

System rozliczeniowy	Właściciel	Rozliczane transakcje
Krajowy System Rozliczeń (KSR)	First Data Polska	płatność każdą kartą
Global Clearing Management System (GCMS)	MasterCard	płatność kartą MasterCard
Visa National Net Settlement System (VNNSS)	Visa	płatność kartą Visa

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *MasterCard rules*, MasterCard 2010, s. 27; *Rynek kart płatniczych w Polsce...*, *op. cit.*, s. 10; *System płatniczy w Polsce*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2008, s. 27; *First Data International finalizuje przejęcie...*, *op. cit.*

System rozliczeniowy kieruje następnie zapytanie autoryzacyjne do banku konsumenta, który autoryzuje daną transakcję lub nie autoryzuje jej. Autoryzacja nastąpi, jeśli konsument ma wystarczającą ilość pieniędzy na koncie oraz nie nastąpiło przekroczenie kwotowych i ilościowych limitów autoryzacyjnych przypisanych do jego karty. Odpowiedź banku jest przekazywana do systemu rozliczeniowego, następnie do agenta rozliczeniowego i do terminala. W przypadku autoryzacji konsument otrzymuje towar/usługę (wiąże się to jednocześnie z zablokowaniem pieniędzy na jego koncie). Natomiast po zakończeniu dnia informacje dotyczące wszystkich transakcji muszą być przesłane z terminala do agenta rozliczeniowego. Sprzedawca ma w tym momencie możliwość dopisania obciążeń uzupełniających, np. w ramach napiwku w restauracji, dlatego konsument powinien wcześniej zwrócić uwagę, by zakreślić lub wpisać kwotę „0” na potwierdzeniu płatności kartą¹⁷. Agent rozliczeniowy przesyła informacje do systemu rozliczeniowego, a następnie informacje przesyłane są pomiędzy bankiem rozliczeniowym (będącym jednym z banków komercyjnych), Krajową Izbą Rozliczeniową i Narodowym Bankiem Polskim¹⁸. Ostateczne zaksięgowanie transakcji kartą na koncie konsumenta następuje po ok. 2 dniach roboczych.

Znacznie większe obciążenie transakcjami dokonywanymi kartami płatniczymi daje się zauważyć w piątce popołudniu, soboty i w okresach przedświątecznych, kiedy czas oczekiwania na autoryzację, ze względu na bardzo dużą ilość dokonywanych równocześnie transakcji, może się znacznie wydłużyć. W skrajnych przypadkach agent rozliczeniowy może nawet zawiesić przyjmowanie płatności kartą poprzez terminal. W takich sytuacjach, a także np. w razie awarii terminala sprzedawcy powinni właściwie dokonywać autoryzacji telefonicznej, jednak bardzo

¹⁷ K. Żwiruk: *Jak przebiega...*, *op. cit.*

¹⁸ *Rynek kart płatniczych w Polsce...*, *op. cit.*, s. 13.

rzadko to robią, i po prostu odmawiają przyjmowania zapłaty kartą. Podobnie nie są przyjmowane w takich przypadkach wypukłe karty kredytowe, pomimo że istnieje jeszcze dodatkowa możliwość odczytania danych z takich kart za pomocą tzw. imprinterów – brak jest jednak takich urządzeń, a jeśli nawet są, sprzedawcy odnoszą się do nich niechętnie.

Agent rozliczeniowy pobiera nie tylko opłatę abonamentową za dzierżawę terminala przedsiębiorcy (jako akceptantowi), ale pomniejsza także kwotę każdej transakcji dokonanej kartą płatniczą o tzw. opłatę prowizyjną *interchange*. Opłata ta wynosi 2-3% wartości zakupu i zależy od typu przedsiębiorcy i jego obrotów, a także rodzaju karty (prowizja dla kart kredytowych jest wyższa niż debetowych). Tak więc przedsiębiorca otrzymuje na swoje konto 97–98% kwoty zakupu towaru/usługi. Jednak tylko 10% opłaty *interchange* pozostaje u agenta rozliczeniowego, pozostałe 90% jako tzw. opłata *multi-lateral interchange* jest przez niego przekazywane bankowi – jako wydawcy karty oraz organizacji płatniczej. Pieniądze te, jak twierdzą banki, służą do finansowania bankowych kosztów akceptacji kart, zapobiegania transakcjom oszukańczym, kredytowania okresu bezodsetkowego w przypadku kart kredytowych¹⁹.

Podsumowanie

Agent rozliczeniowy (działający jako bank lub wyspecjalizowany podmiot) jest pierwszym ogniwem w systemie rozliczeń pomiędzy przedsiębiorcą (czyli akceptantem) a bankiem konsumenta – przy dokonywaniu przez niego płatności kartą. Agenci rozliczeniowi biorą także udział w zapobieganiu dokonywaniu transakcji oszukańczych kartami zastrzeżonymi przez konsumentów (wcześniej zgubionymi lub ukradzionymi) – dzięki ciągłej aktualizacji tzw. stop-listy w terminalu POS. Obecnie w Polsce jest zarejestrowanych 18 agentów rozliczeniowych, listę których prowadzi Narodowy Bank Polski.

Płatność kartą jest bardzo promowana jako świadcząca o nowoczesnym społeczeństwie i likwidująca problem kosztu utrzymania pieniądza w gotówce. Szczególnie promowane i rozwijane ostatnio są technologie kart zbliżeniowych. Jednak wszystkie tego rodzaju płatności wiążą się także z kosztami, ze względu na pobieraną przez agenta rozliczeniowego opłatę prowizyjną *interchange*. Utrzymanie takiego systemu rozliczeń leży nie tylko w interesie agenta, ale także, i to właściwie w znacznie większym stopniu, w interesie organizacji płatniczych (np. MasterCard czy Visa) oraz banku konsumenta – tym dwóm podmiotom agent rozliczeniowy przelewa nawet znacznie większą część opłaty niż ta, która pozostaje u niego. Szczególny dochód dla banków stanowi opłata *interchange* pobierana za płatność

¹⁹ K. Żwiruk: *Interchange fee...*, *op. cit.*

kartą kredytową (jest wyższa niż za płatność kartą debetową), nawet jeśli konsument otrzymuje zwrot części kosztów zakupu (zwrócone jemu pieniądze są i tak mniejsze niż dochód banku z pobranej wcześniej przez niego opłaty *interchange*) lub punkty w ramach tzw. programów lojalnościowych.

Koszty opłaty *interchange* pobieranej przez agenta rozliczeniowego ponoszą wszyscy konsumenci dokonujący zakupów w miejscu, gdzie istnieje możliwość płatności kartą, bez względu na to, czy nią płacą, czy nie – ponieważ koszty tej opłaty są rozkładane proporcjonalnie na wszystkich. Jednak obciążenie konsumentów tą opłatą może być mniejsze lub większe, zależnie od tego, czy opłata *interchange* zostanie doliczona tylko do udziału sprzedaży towarów/usług (w ogólnej sprzedaży), za które konsumenci dokonują zapłaty kartą, czy też do ceny wszystkich oferowanych towarów/usług.

Koszt opłaty *interchange* nie jest niski, ponieważ wprowadzenie możliwości zapłaty kartą nie opłaca się małym sklepom (albo oferują taką możliwość konsumentom, ale w ograniczony sposób – np. za zakupy od 20 zł). Płatność kartą prawie zawsze jest możliwa w przypadku sklepów dużych sieci handlowych, ponieważ są one w stanie negocjować ze swoimi dostawcami korzystne dla siebie ceny hurtowe i dzięki temu mogą i tak konkurować pomimo konieczności podniesienia ceny o opłatę „*interchange*”. Jednak nawet niektóre duże sieci nie wprowadzają możliwości płatności kartą – dzięki temu są jeszcze bardziej konkurencyjne. Jest to jednocześnie dowód kalkulacji ich właścicieli, którzy wolą ponieść ryzyko przewozu gotówki do banku lub nawet koszt zatrudnienia konwojentów.

Obniżenie kosztów funkcjonowania przedsiębiorcy o opłatę *interchange* (i tym samym nieprzerzucanie jej na wszystkich konsumentów dokonujących zakupów) przy jednoczesnym doliczaniu jej do ceny towaru/usługi tylko w przypadku płatności kartą, mogłoby spotkać się z dużym sprzeciwem agentów rozliczeniowych, organizacji płatniczych i banków oraz doprowadzić do znacznego spadku liczby transakcji dokonywanych kartą. Utracone w ten sposób przychody banki mogłyby próbować wyrównać podniesieniem opłaty za wydanie i użytkowanie karty płatniczej i/lub prowadzenie konta.

Literatura

1. *eService SA Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych*, <http://www.eservice.com.pl/> (2.02.2011).
2. *First Data International finalizuje przejęcie firmy POLCARD SA*, <http://www.polcard.com.pl/71383.xml> (2.02.2011).
3. *Lista podmiotów prowadzących działalność agenta rozliczeniowego, działających zgodnie z ustawą o elektronicznych instrumentach płatniczych*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009.

4. Łabenda K.: *Zakupy po polsku. Ochrona praw i formy płatności*, CeDeWu, Warszawa 2010.
5. *MasterCard rules*, MasterCard 2010.
6. Rozporządzenie z 24.09.2003 w sprawie określenia sposobu, zakresu i terminów przekazywania przez agentów rozliczeniowych informacji o prowadzonej przez nich działalności, DzU 2003, nr 175, poz. 1699.
7. *Rynek kart płatniczych w Polsce*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2003.
8. Surażyńska J., Okoniewska E.: *Co zrobić, kiedy skradzione zostaną karty płatnicze?*, „Polska Dziennik Bałtycki”, 7.05.2010.
9. *System płatniczy w Polsce*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2008.
10. Świecka B.: *Bankowość elektroniczna*, CeDeWu, Warszawa 2009.
11. Ustawa z 12.09.2002 o elektronicznych instrumentach płatniczych, DzU 2002, nr 169, poz. 1385, z późn. zm.
12. Żwiruk K.: *Interchange fee – ile kosztuje płatność kartą*, <http://kartyonline.pl/artty.php?id=88> (25.01.2011).
13. Żwiruk K.: *Jak przebiega proces autoryzacji karty płatniczej?*, <http://kartyonline.pl/artty.php?id=26> (2.02.2011).

THE SIGNIFICATION OF THE ACQUIRER AND THE INTERCHANGE FEE BY THE CARD TRANSACTIONS MADE BY CONSUMER

Summary

The paper presents the definition of the acquirer and its responsibilities. In the paper are also the activities of the acquirer by the card transaction in the clearing system presented. The special attention was paid on the interchange fee, which is charged by the acquirer and passed to the MasterCard or Visa and the consumer bank.

Translated by Marcin Pigłowski